

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการเรียนการสอนนอกจากต้องใช้สถานที่ คือ โรงเรียนแล้ว ครู คือ ทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งกับการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะครู คือ ผู้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่นักเรียน จากจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างของหลักสูตรที่เป็นนามธรรม ครูเป็นผู้ปรับปรุงเนื้อหาสาระความรู้ต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพควรเริ่มจากการพัฒนาทรัพยากรครู ให้มีความชำนาญในการสอน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในที่สุด ถวิล มาตรเยี่ยม (2542 : 2) และ ภาวนา ชลาภิรมย์ (2541 : 42) ให้ความหมายของการพัฒนาครูว่า เป็นกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของครูในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและเทคนิคต่างๆ เพื่อเพิ่มพูน ประสิทธิภาพการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ครูจะต้องเป็นผู้รู้ในวิชาชีพของตนเองแล้ว ยังต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างดีอีกด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาครู โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของครูและของสถาบัน

ความจำเป็นในการพัฒนาอาชีพครู เอกชัย กี่สุขพันธุ์ (อ้างถึงใน วันชัย โพธิ์เงิน. 2547 : 1) กล่าวว่าเมื่อทำงานเป็นเวลานาน ๆ ควรได้รับการพัฒนาใหม่ ๆ ความสามารถ ตลอดจนเทคนิคในการทำงานต่างๆ ให้มีมากขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการทำงานของครูอาจารย์ ในการพัฒนาครูที่ทำงานไปนาน ๆ ประกอบกับระเบียบ กฎเกณฑ์ และเทคนิคต่างๆ ในการทำงานได้เปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานได้เช่นเดิมและสรุปประโยชน์ของการพัฒนาบุคลากรครู คือ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของครู ช่วยผู้มีประสบการณ์น้อย กระตุ้นความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพและช่วยพัฒนาสังคมก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวยต่อความเจริญก้าวหน้า จินารัตน์ สุวรรณศรี (2544 : 19-20) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่าองค์กรศึกษากำลังต้องการครู อาจารย์ และผู้บริหารที่เหมาะสมกับลักษณะของงานปัจจุบัน ยิ่งองค์การการศึกษาเติบโต ลักษณะงานยิ่งทวีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น และต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงที่มีมารอบด้านขององค์กรทั้งภายในและภายนอก เพราะทุกองค์กรแสวงหาบุคคลที่มีความสามารถและทักษะที่เป็นปัจจุบัน การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นยุทธวิธีที่จำเป็น และสนองความต้องการที่เหมาะสมกับงานปัจจุบันและอนาคตได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดแนวทางการศึกษา และพัฒนาวิชาชีพครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติระยะที่ 9 (2545 – 2549) กำหนดกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนา คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยมีการศึกษาเป็นตัวเชื่อมในการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของครูที่จะเป็นผู้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรัฐบาลปัจจุบันกำหนดนโยบายการพัฒนาครูไว้ชัดเจนว่า จะส่งเสริมวิชาชีพครู พัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และบูรณาการตามความเหมาะสม (วิชัย ประสิทธิ์วิวัฒน์. 2544 : 2-5)

การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้กับพลเมืองของประเทศนั้น กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา ได้กำหนดแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาพุทธศักราช 2539-2550 กำหนดจุดมุ่งหมายให้คนไทยมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพัฒนาประเทศชาติให้อยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 1) เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางนี้ ระหว่างปี 2539-2550 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

แนวทางการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้กำหนดให้เร่งปฏิรูปการผลิตสรรหา และพัฒนาครู ทั้งที่ทำการสอนในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชนอย่างครบวงจร รวมทั้งพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีสถานศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งหมด 197 โรงเรียน มีจำนวนข้าราชการครูในสังกัด จำนวน 2,049 คน และมีนักเรียนทั้งหมด 34,338 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2548 : 1-9) จากการรายงานข้อมูลอัตรานักเรียนปีการศึกษา 2547 นักเรียนในระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานมีเกณฑ์เฉลี่ยอัตราตกซ้ำชั้นอยู่ในระดับ 2.03 จากข้อมูลดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นปัญหาการจัดการศึกษาระดับชั้นพื้นฐานว่า

ยังพบปัญหาเด็กนักเรียนเรียนอ่อน ซึ่งผู้รับผิดชอบโดยตรงและมีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษา คือ ครูผู้สอนนั่นเอง และปัญหาในเรื่องครุมีคาบสอนและงานพิเศษมาก ขาดความรู้ด้าน คอมพิวเตอร์และผลิตนวัตกรรมการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดงบประมาณสนับสนุนและมีความสนใจในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานน้อย (ประสงค์ วงษ์อุบล. 2543 : 4)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสาเหตุอาจมาจากการพัฒนาครู ได้รับความสนใจน้อยมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้าราชการครูที่ต้องการขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ต้องช่วยเหลือตนเองมากที่สุด การพัฒนาข้าราชการครู ไม่ว่าจะเป็นการส่งไปฝึกอบรมด้านการพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาโดยกระบวนการบริหาร และด้านการพัฒนาโดยส่งไปศึกษาต่อ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรริบเลือกวิธีการพัฒนาบุคลากรของตนให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์ของการศึกษา

ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสนใจที่จะต้องการทราบความต้องการการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาโดยกระบวนการฝึกอบรม การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน การพัฒนาโดยกระบวนการบริหาร การพัฒนาโดยส่งไปศึกษาต่อหรือดูงาน เพื่อจะได้ทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการพัฒนาครูด้านใด และมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษา อันจะเป็นผลดีต่อการจัดการศึกษาของชาติโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามสถานภาพ ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกตามสถาน และขนาดสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 จาก 197 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 197 คน ครู 2,049 คน รวมทั้งสิ้น 2,246 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากนั้นจึงเปิดตารางของ Krejcie and Morgan แล้วสุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่างเป็น ผู้บริหาร 131 คน ครู 323 คน รวมทั้งสิ้น 454 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ครูผู้สอน

2.1.2 ขนาดสถานศึกษา

- 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก
- 2) สถานศึกษาขนาดกลาง
- 3) สถานศึกษาขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ระดับความต้องการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.2.1 การพัฒนาโดยการฝึกอบรม

2.2.2 การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน

2.2.3 การพัฒนาโดยกระบวนการบริหาร

2.2.4 การพัฒนาโดยการส่งไปศึกษาต่อหรือดูงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาตนเอง หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะในการปฏิบัติงานตลอดจนเจตคติที่มีต่อการทำงานให้ดีขึ้น อันจะเป็นผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน

1.1 การพัฒนาโดยการฝึกอบรม หมายถึง กรรมวิธีที่มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทัศนคติ บุคลิก วิธีการทำงานของบุคคล ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบและเทคนิคด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

1.2 การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่หน่วยงานหรือองค์กรจัดให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความสามารถหรือความรู้ ความชำนาญ หรือความเข้าใจจากการปฏิบัติงาน

1.3 การพัฒนาโดยกระบวนการบริหาร หมายถึง การใช้เทคนิคในการบริหาร โดยผู้บริหารดำเนินการให้เกิดการพัฒนาบุคลากร ได้ด้วย เช่น เทคนิค Q.C.C. และเทคนิค T.Q.M.

1.4 การพัฒนาโดยการส่งไปศึกษาต่อหรือดูงาน หมายถึง การที่หน่วยงานจัดส่งบุคลากรไปศึกษาต่อทั้งภายในและภายนอกประเทศ และการส่งบุคลากรในหน่วยงานไปดูกิจกรรมเหนือการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เป็นแบบอย่างที่ดี และนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานของตนเอง

2. ความต้องการพัฒนาตนเอง หมายถึง ความต้องการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและความชำนาญ ทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการทำงานให้ดีขึ้นอันจะเป็นผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.1 ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1-2 และ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.2 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่รักษาการณแทน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาไม่เกินช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2